

регламентирован законом Республики Казахстан [5]. Партнерство на фазе разработки проекта регламентировано только для формы государственно-частного партнерства рядом законодательных документов [3, 5, 6, 7].

Вышеуказанное позволяет сделать вывод о правомерности предположения о партнерских сетях государственного механизма проектного управления региональным развитием, поскольку именно эта институциональная форма способна обеспечить осуществление определенных институциональных функций в рамках действующих видов институционального взаимодействия.

Практическое введение органами публичной власти макроэкономической модели государственного механизма проектного управления региональным развитием требует осуществления следующих шагов:

1) создание институциональных условий (норм и правил) для реализации функций проектного управления в органах публичной власти;

2) формирование организационного механизма «институционального посредника» с конкретным набором функций, что обеспечит процесс реализации многостороннего партнерства во всех фазах жизненного цикла проекта.

Список использованных источников:

1. Липов В.В. Институциональная комплиментарность как фактор формирования социально-экономических систем / В.В. Липов // Журнал институциональных исследований. – 2012. – Т.4. – № 1. – С. 25-41.

2. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда/Э. Дюркгейм. – М.: Канон, 1996. – 432 с.

3. Закон Республики Казахстан от 31 октября 2015 года № 379-V ЗРК «О государственно-частном партнерстве»: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000379>

4. Типовой регламент проектного управления государственных органов, утвержденный Приказом МНЭ от 13 января 2022 года № 2

5. Закон Республики Казахстан от 16 июля 2001 года № 242 «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности в Республике Казахстан» в редакции от 28.10.2015 г.: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z010000242_

6. Постановление Правительства Республики Казахстан от 13 августа 2019 года № 585. Об утверждении Правил организации «одного окна» для инвесторов, а также порядка взаимодействия при привлечении инвестиций: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000585>

7. Официальный сайт Министерства национальной экономики РК Комитет по статистике. [Электронный ресурс]. URL: <http://stat.gov.kz> (қаралған уақыт 04.01.2023 г.).

Бисолтан А. Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ, заң факультетінің студенті, Ю-32 тобы,
(*Ғылыми жетекші-з.ғ.м., аға оқытушы Байназарова Т.С.*)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТТІ ОРНАТУДЫҢ БАҒЫТ-БАҒДАРЛАРЫ

Қазіргі жаһандық әлемде құқық үстемдігі тұжырымдамасы мемлекет, қоғам және азаматтар арасындағы қатынастарды қалыптастырудың әмбебап нормасына айналуда. Құқық үстемдігі тұжырымдамасының мәні оның дәйекті демократиясы, биліктің қайнар көзі ретінде ұлттық егемендікті бекіту, қоғамның мемлекетке бағынуы болып табылады. тұжырымдамадағы ең бастысы, режим ең алдымен барлық мемлекеттік органдар, лауазымды адамдар бағынатын қолданыстағы құқықтық нормалармен шектелетіндігімен ерекшеленеді. Қоғамдық бірлестіктер мен азаматтар сақтауы керек және оның басты қағидасы-заңның үстемдігі.

Құқықтық мемлекет-бұл адалдықтың, әділеттіліктің шынайы белгісі ғана емес, сонымен бірге адамның бостандығын, қадір-қасиетін, ар-намысын, теңдігін қорғайтын және демократияны білдіретін күш. Қоғамның алдында тұрған бұл мүдде мемлекеттің мақсатына жету міндеті болып табылады, ал адамның міндеті-осы бағытта белгіленген құқықтық нормаларды орындау, осылайша ықпал ету.

Азаматтық қоғам тұжырымдамасы ғылыми тұрғыдан аз зерттелген, бұл туралы бірде-бір ғылыми жұмыс жоқ. Шынында да, ұқсастықтар бар, бірақ айырмашылықтар басым. Мемлекет-қоғамның көп қырлы көрінісінің бір түрі. Қоғам ұғымы ежелгі дәуірде болған, ал "азаматтық

қоғам" толық мағынада тек XVII ғасырда пайда болды. Азаматтық қоғамда әр адам өз мүдделерін көздейді, басқаларды көрмейді.

Құқықтық мемлекет-бұл басқарудың конституциялық режимі жұмыс істейтін, дамыған және жанжалсыз құқықтық жүйе және өкілеттіктерді нақты бөлетін, олардың тиімді өзара іс-қимылы мен өзара бақылауы, саясат пен биліктің әлеуметтік бақылауы жақсартылған тиімді сот жүйесі бар мемлекет түрі. Бұл бірқатар себептерге байланысты құқықтық мемлекет құруға мүмкіндік беретін факторлардың жиынтығы. Үкімет немесе заңның өзі, егер құқықтар қоғаммен заңдастырылмаса, заңды нақты растау ретінде әрекет ете алмайды. Тек заңдылық арқылы қоғамды мойындау, заңдарды міндетті орындау арқылы ғана қол жеткізе алатын интеллектуалды дамуда заңдардың қатаң сақталуын қамтамасыз етеді.

Мемлекет жария өкілеттіктерге ие, арнайы басқару және мәжбүрлеу аппараты бар, халықтан оларды қолдау үшін салықтар жиналады, бюджет қалыптастырылады. Құқықтық мемлекеттегі мемлекеттік биліктің егемендігі барлық азаматтардан және олар құрған үкіметтік емес ұйымдардан, басқа мемлекеттерден және халықаралық ұйымдардан сыртқы саясатты жүргізуде тәуелсіздік тұрғысынан ел ішінде көтерілуімен сипатталады.

Маркстің пікірі: саяси жүйені қабылдап, оның мазмұнын бақылай отырып, ол азаматтық қоғамның көп қырлы көріністерінің біріне айналады.

Біз өткен ғасырдың бас ғалымдарының пікірлерін әдейі келтіреміз, өйткені азаматтық қоғам мәселесі-сол кездегі өмірдің объективті даму процесіне қойылатын қажеттілік. Осы себепті Гегель мен Маркс, сондай-ақ басқа ғалымдар құнды теориялық ғылыми мұра қалдырып, азаматтық қоғамды аздап зерттеді. енді осы құнды ғылыми дәстүрге сүйене отырып, мазмұнның көп қырлы көрінісі келесідей болуы керек:

- Экономикалық еркіндік, әртүрлі меншік, нарықтық қатынастар;
- Табиғи бостандықтар мен адам құқықтарын қалыптастыру және қорғау;
- Заңды, демократиялық билік; ақпарат бостандығын қамтамасыз ету;
- Заң алдындағы теңдік, әділеттілік;
- Тап, ұлттық бірлік, достық, келісім болуы;
- Әлеуметтік мәртебені, денсаулықты, мәдени, рухани білімді арттыру, адам санасын жақсарту.

Өзінің табиғи мүдделеріне - азаматтық қоғамның мақсаттарына сәйкес адам құрылысшы, реттеуші - басқарушы болып табылады. Қауымдастықтар, ұйымдар, адамдар одақтары, еңбек бірлестіктері, Саяси партиялар, мемлекет, олардың қатынастары азаматтық қоғамның элементтері болып табылады.

Қазіргі Қазақстанның азаматтық қоғамын бес жүйеге бөлуге болады: әлеуметтік, саяси, экономикалық, рухани, мәдени және ақпараттық жүйелер. Бұл жүйе азаматтық қоғамның ең негізгі ұйымдасқан жүйелерін қамтиды, ол өзі үш топқа бөлінеді: бірінші топ-қоғамның үздіксіз өмір сүруіне негізделген жасампаз, дамып келе жатқан топ: отбасы, бала тәрбиесі, табиғи өмірдің үздіксіздігі; екінші топ-адами қатынастардың, бір-бірімен қарым-қатынастардың қызметін ұйымдастыру; үшінші топ - қоғамдық ұйымдар, сыныптар, топтар, ұлттар қатынастары [2, 55-56 б].

Экономикалық жүйе-бұл қоғамның меншік түрі, өндірістік күштер мен өндірістік қатынастар, материалдық кірістердің әділ бөлінуін қалыптастыру. Бұл жүйенің құрылымдық элементтері: жеке, муниципалдық, акционерлік, кооперативтік, мемлекеттік, фермерлік меншік және фермерлік шаруашылық, сондай-ақ Мемлекеттік кірістер мен активтерді әділ бөлу.

Қарым-қатынасты дамыту процесінде субъектілерге еркіндік берілуі керек. мәжбүрлеу заңдарды, бұйрықтарды бұзған жағдайда ғана қолданылуы керек.

Бұл жүйенің негізгі бағыттары: білім, ғылым, мәдениет, рухани сана, дін, адам денсаулығы.

Ақпараттық жүйелер - барлық ұйымдар, қауымдастықтар, мемлекеттік органдар, осы ақпараттық бағыттағы саяси партиялар, олардың жұмысы мен қатынастары. Азаматтық қоғам жүйесінің жақсы, сапалы дамуына елеулі үлес қосатын мемлекет пен заң, қоғамдық ұйымдар мен партиялар, сондай-ақ қоғамдағы демократияның жоғары дәрежесі.

Белгі-азаматтық қоғамның нысаны:

- Экономикалық, әлеуметтік, саяси бостандықтар мен адам құқықтарын қамтамасыз ету;
- Бостандықтың болуы, қоғамда таралуы, азаматтардың ақпараттық жұмысқа қатысуы, ішкі және сыртқы қатынастарға қатысуға, қозғалуға толық құқығы;

- Азаматтардың мемлекеттік органдар, қауымдастықтар құруға, өз мүдделерін қанағаттандыруға, шет елдердің осындай ұйымдарын іске асыруға және олармен өзара іс-қимыл жасауға құқығы бар;

- Жергілікті автономияның толық тәуелсіздігі, мемлекет жұмысына араласпау, қажет болған жағдайда тиісті көмек көрсету;;

- Азаматтық қоғам-бұл болашақтың құқықтық мемлекетінің талаптарын іске асыруға және осы мемлекеттің объективті негізі болуға тиіс толық бостандық, демократия қоғамы.

Сонымен бірге азаматтық қоғам мен заңның үстемдігі қатар дамып, өрескел қақтығыстарды бірлесіп шешіп, қоғамның бейбіт, прогрессивті дамуы үшін қолдан келгеннің бәрін жасауы керек. Қазақстан Республикасының Конституциясы осы мәселенің негізгі бағыттарын айқындайды. Әлеуметтік мемлекет; оның ең қымбат қазынасы - адам және өмір, адамның құқықтары мен бостандықтары"[3, б.55].

Қорытындылай келе, теория тұрғысынан қазіргі әлемде заң үстемдігін орнатудың негізгі бағыттары:

- Мемлекеттік биліктің үш саласының жұмысын жақсарту, атап айтқанда, заңдардың, нормативтік актілердің сапасын арттыру;

- Нормативтік актілерді, рухани сананы тиісінше пайдалануды, орындауды, халықтың мәдениетін жақсарту мен өсіруді қамтамасыз ету;

- Қоғамдағы қатынастарды дұрыс, жақсы бақылау-мемлекет пен басқарушылық бағыттағы қоғамдық институттардың жұмысын жақсарту;

- Бостандықты, теңдікті, әділдікті, демократияны дамыту;

- Заңның үстемдігі, заңның үстемдігін сақтау.

Осылайша, Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін тәуелсіздік алған барлық республикаларда, соның ішінде Қазақстанда реформалар процесінің арқасында қоғамның саяси және экономикалық құрылымында елеулі өзгерістер болды. Отандық Құқықтану, философиялық, экономикалық, саяси ой, сана, көзқарастар құқықтық демократиялық мемлекет туралы ғылымды зерттеуге және дамытуға бет бұрды.

Біздің заманымыздағы құқықтық сананың негізгі ұғымдарының бірі-заңның үстемдігі ұғымы. Кейбір батыс еуропа елдерінің (Германия) Конституциялық құқығында құқықтық мемлекет құрыла бастады деп айтылды. Бұл Тұжырымдама Қазақстан Республикасының Конституциясында да бекітілген, оның бірінші бабында, басқалармен қатар, Қазақстан Республикасы Құқықтық мемлекет ретінде бекітілуі тиіс делінген.

Біз бұл идеяның ерте замандағы ойшылдардың, атап айтқанда француз ойшылы С. Монтескьенің, неміс ойшылы И. Канттың және XVII ғасырдағы басқа ғалымдардың заңның үстемдігі бостандықты басатын полиция бюрократиялық мемлекетіне балама ұйым деп болжайтын тұжырымдарына негізделгенін білеміз.

Құқықтық мемлекет-бұл құқық нормаларының шеңберінде және негізінде әрекет ететін, сондай-ақ азаматтар мен бірлестіктердің табиғи құқықтарының бөлінбейтіндігін (екіұштылығын) мойындайтын және оларды құрметтемеуге, бұзуға және жоюға қабілетсіз мемлекеттік билік.

Әр елдің құқықтық платформасының арқасында ішкі қасиеттерді жақсарту және заңның үстемдігін орнату процесі ұзақ мерзімді құбылыс болып табылады. Бірақ біз сыртқы факторлардың әсері болғандықтан, заң үстемдігі әрекет ететін кез-келген елде бұл қалыптасу процесінің сыртқы арнасы болады деген қорытындыға келеміз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Сатершинов Б., Сырымбетұлы Б., Мухамедов М. Саяси құқықтық ілімдер тарихы. –А., “Заң әдебиеті”, 2007 ж-228 б.

2. Ибраева А.С., Сапарғалиев Ф.С. Мемлекет және құқық теориясы. Алматы, 1998 ж.52-56 б.

3. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. Учебник. М,2004. 55 б.